

VISSZHANG

A finnugor nyelvrokonság nem manipuláció

A Magyar Nemzet Magazin 2004. február 14-i számában jelent meg Véghe Alpár Sándor Keletrre, magyar, avagy hogyan nyerjük vissza illúzióinkat? – Kun áldozat című írása.

A cikkből úgy tűnik, hogy a szepességi szász Hunfalvy Pál és a német származású Budenz József alkotta meg és „véste kőbe”, méghozzá osztrák hátszéllel, a magyar nyelv finnugor eredetének elméletét. A számomra némiképp rejtélyes „osztrák hátszél” kifejezés, gondolom, azt jelenti: osztrák (Habsburg) kormányzati ösztönzésre vagy támogatással. Erre azonban soha senki semmilyen bizonyítékot nem szolgáltatott. Sőt Hunfalvy a trónfosztó debreceni országgyűlés jegyzőjeként részt vett a szabadságharcban, s emiatt bujdosnia is kellett. Tehát Habsburg-szimpátiával éppen nem vádolható.

Ami Budenz illeti (ő 1858-ban érkezett Magyarországra), azt kérdezi a szerző: „Nem különös, hogy Budenznek épp ekkor támad kedve Magyarországra jönni, hogy tisztázza a mi nyelvi viszonyainkat?” Ez azonban egyáltalán nem különös. Budenz, aki a hessen-kasseli választófedelemesgben született (tehát nem volt Habsburg-alattvaló), 1858-ban fejezte be egyetemi tanulmányait Göttingenben, és ekkor védte meg doktori értekezését. Budenz már egyetemi tanulmányai alatt érdeklődött a magyar nyelv iránt. Összebarátkozott a Göttingenben tanuló magyar diákokkal, köztük Nagy Lajos unitárius teológussal. Az ő segítségével utazott Magyarországra, hogy magyartudását gyarapítsa. És itt is maradt élete végéig. Először a székesfehérvári ciszterciata gimnáziumban volt „póttanár”, majd 1860-tól Pesten élt. Ebben az időben Budenz szorgalmasan tanulmányozta a török nyelveket, és még azon a véleményen volt, hogy a magyar közelebb áll a török nyelvekhez, mint a finnugorokhoz. Ezt mutatja akadémiai székfoglalójának címe is: Török–magyar nyelvhasználat és hasonlító magyar–altaji hangtanról. Többéves alapos kutatás eredményeként csak 1867-re jutott arra a meggyőződésre, hogy a magyar–finnugor

Nyelvünk finnugor rokonságát tudományos módszerekkel a magyar nemesi családból származó jezsuita szerzetes, matematikus és csillagász, Sajnovics János és egy erdélyi orvos, Gyarmathi Sámuel bizonyította be.

egyezések az ősrókonság bizonyítékai, míg a magyar–török egyezések későbbi érintkezés eredményei. Érdekes, hogy ebben az időben még Vámbérynak is az volt a véleménye, hogy „a török–tatar nyelvekkel rokonság csak második fokú, és hogy a magyar első fokú csak a finnugor nyelvekkel, mégpedig a vogul nyelvvel áll legközelebbi rokonságban”.

Vagyis a magyar nyelv finnugor eredetét valló elmélet nem előre kitervelt manipuláció eredménye. Annál kevésbé, mivel ezt az elméletet nem Hunfalvy és Budenz találta ki. Nyelvünk finnugor rokonságát tudományos módszerekkel a magyar nemesi családból származó jezsuita szerzetes, matematikus és csillagász, Sajnovics János és egy erdélyi orvos, Gyarmathi Sámuel bizonyította be 1770-ben, illetve 1791-ben megjelent művében. Aligha valószínű, hogy őket is „osztrák hátszél” hajtotta volna. Mint ahogy a fiatalon meghalt Reguly Antal sem, aki az 1840-es évek elején a magyarok közül elsőként járt az oroszországi finnugor népek között, hogy anyagot gyűjtson a finnugor nyelvrokonság bizonyítására.

Arra sincs semmilyen bizonyíték, hogy a Habsburgokat vagy az osztrák hivatalnokokat a legcsekélyebb mértékben érdekelte volna a magyarok eredete. Úgy gondolom, az ő szemükben a magyarok éppolyan barbárok voltak, mint a törökök vagy a vogulok. Mit érdekelte volna őket, hogy az egyik barbár nép melyik másik barbár néppel rokon?

A Budenz–Vámbéry vitában nem azért győzött Budenz, „mert agresszíven vitázott, és bécsi egyetértséssel finnugor tanszékot alapított az egyetemen”, hanem mert neki volt igaz. Erről bárki meggyőződhet, aki végigolvassa a vita anyagát. Azt gondolom, hogy Vámbéry személyes okokból lett a magyar–török rokonság szenvedélyes híve. Sokáig baráti viszonyban volt Budenzel, de megsértődött Budenznek egy bírálata miatt, amelyben az szemére vetette, hogy pontatlanul idézi, illetve részben meghamisítja a török adatokat. Végül soron ez a sértődöttség okozhatta, hogy Vámbéry a Budenzével szöveg ellentétben álló elmélet hirdetője lett.

Ami a tanszékot illeti, azt az egyetem alapította Budenz számára 1872-ben, és a neve az első években altaji összehasonlító nyelvészeti tanszék volt.

Nem igaz az, hogy „egy bölcsész, ha jót akar magának, diplomaosztásig nem firtatja a magyar nyelv török eredetét”. Én egyetlen olyan esetet sem hallottam, hogy valakit ilyen nézetei miatt hátrányos megkülönböztetés ért volna.

Az sem igaz, hogy a magyar szakosok nem tanulhatnak törökről. Természetesen bármelyik magyar egyetemen tanulhatnak, ha akarnak, hiszen a magyarországi turkológia mindig a nemzetközi kutatás élvonalába tartozott. Igaz, hogy a magyar (és nem magyar) turkológusok, egy-két kivételtől eltekintve, soha nem vallották és ma sem vallják a magyar nyelv török eredetét.

A génekutatás természetesen nem bizonyította be, hogy nem vagyunk finnugor nép. Azért nem, mert a génekutatás eredményei csak azt mutatják meg, hogy egy-egy népességben bizonyos gének milyen arányban vannak meg. Ezek az eredmények különbözőképpen interpretálhatók. Azt azonban még senki sem tudta megmondani, hogy pontosan melyek lennének a „finnugor gének”, és hogy ezeknek milyen arányban kellene meglenniük a magyarok között, hogy genetikailag „finnugoroknak” tarthatassuk magunkat.

De ez nem is fontos, mert nyilvánvaló, hogy a nemzeti identitás szempontjából az anyanyelv a legfontosabb tényező, sokkal fontosabb a biológiai lezármazásnál. Akinek magyar az anyanyelve, és magyarnak tartja magát, az magyar, akkor is, ha például német a családneve, és tudja, hogy a nagyapja még svábul beszélt. A magyar nép identitását is a magyar nyelv őrízte meg az elmúlt évezredekben, függetlenül attól, hogy milyen más népekkel kerülünk biológiai kapcsolatba.

Egyébként a finnugor nyelvészek nem is beszélnek genetikai rokonságról, hanem nyelvrokonságról. A magyar nyelv finnugor rokonságát pedig még senki sem tudta megcáfolni, pontosabban szólva: senki sem tudott még a finnugor rokonságnál valószínűbb elméletet kidolgozni. Pedig próbálkozás volt és van elég. Ezeket –

a szerző állításával ellentétben – senki sem akarja, de nem is tudná megakadályozni. Az alternatív nyelvrokonsági elméletek követőinek van folyóiratuk, vannak kiadványaik, és nézeteik például a Magyar Rádióban is sokkal gyakrabban elhangzanak, mint a finnugristákéi.

Azt végképp nem értem, hogy milyen másik tanszéknek kellene helyet adni, hiszen a magyar egyetemeken vannak turkológiai vagy altajisztikai tanszékek.

Ami a hunokat és Attilát illeti, ajánlom a szerző és az olvasók figyelmébe az Attila és hunjai című tanulmánykötetet. Ez eredetileg 1940-ben jelent meg, majd reprint kiadásként 1986-ban. A szerző által is becsült Németh Gyula professzor szerkesztette, és ő, valamint az altajista Ligeti Lajos írta a legfontosabb fejezeteket. A reprint kiadásban pedig Harmatta János akadémikus foglalta össze a hunokkal kapcsolatos kutatások újabb eredményeit. Ezekből kiderül, hogy a hunok nyelvéről nem tudunk semmit, hogy a hun vezető réteg feltehetőleg irániakból, törökökből és gótokból (germánokból) állt, továbbá az is, hogy középkori krónikáink a hun rokonság gondolatát valószínűleg német forrásokból merítették.

Hosszasan lehetne értekezni arról, amit a szerző „közillúzióknak” nevez. Ez talán a nemzeti öntudat vagy önérték szinonimája akar lenni. Nem értem, soha nem is értem, miért értékesebb nemzeti öntudatunk számára a török rokonság, mint a finnugor.

Nekem személyesen semmi kifogásom nincs az ellen, hogy Attila királynak szobrot állítsanak, de azért elgondolodom azon, hogy mai magyar keresztényként vajon büszkének kellene lennem egy olyan állítólagos ősről, aki személyes hatalmát növelendő véres hódító háborúkat viselt, amelyekben ártatlan emberek ezrei haltak meg. Finnugor nyelvrokonságunk legfeljebb az idegen hódítás ellen védekeztek, többnyire hősiessé, bár eredménytelenül, de a történelem viharaiiban megőrizték nyelvüket és kultúrájukat, és ezért legalább annyi tiszteletet megérdemelnek, mint a testvérharcokban rég kihalt hunok.

CSÜCS SÁNDOR
egyetemi tanár,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Tokió új látványossága

Múzeum az ötvenedikén

■ ERNESÁK TERÉZIA

Minoru Mori, a hatvankilenc esztendősként tokiói ingatlankezelő tizenhét esztendő és tetemes összeget szánt vagyonából arra, hogy megnyithassa a csodapolót. Még nem kultikus hely, de majdnem.

Tavaly októberben tartották a nagystílusú megnyitót. A Mori házaspár az egyik tokiói felhőkarcoló, a Mori Tower tetejére invitálta a japán kulturális és szellemi élet előkelőseit: a negyvenkilencedik emeletől az ötvenharmadikig várta első látogatóit az újonnan átadott Mori Art Center. Az új múzeum, mondják, megkoronázása egy nemes szándékú mecénáscsalád eddigi munkásságának. Minoru Mori a Mori Building Company, azaz a Mori Építési Vállalat elnöke s Japán egyik legnagyobb kereskedelmi ingatlanfejlesztője.

A Mori család eddig is hihetetlen bőkezűséggel támogatta a felkelő nap országának kultúráját, ráadásul Minoru Mori és hitvese, Josiko asszony különben is a japán kultúra nagykövete. Londoni és New York-i művészeti köröket is támogatnak, így sikerült maguk köré gyűjteniük a világ legrangosabb művészeit és művészeti szakértőit. A londoni Modern Tate-ben például Mori-terem található a házaspár egymillió angol font értékű adományának köszönhetően. Figyelemre méltó, hogy Nicholas Serota, a Modern Tate igazgatója a Mori International tanácsadó testületének tagja, ugyanakkor Mori asszony jelen van a londoni Királyi Művészeti Akadémia igazgatótanácsában.

A New York-i Modern Művészetek Múzeuma (a világhírű Moma) szintén támogatói között tartja számon Moriékot, akik manapság alapító tagokként kardoskodnak egy új Moma megépítése mellett. Csupán adalékkal: alapító tag az lehet, aki legkevesebb ötmillió dollárral járul hozzá a tervhez.

A Moma volt egyébként a legfőbb partner és művészeti tanácsadó a tokiói Mori-múzeum megnyitására, a házaspár és szakértői csapata ugyanis a New York-iakkal konzultált az építési tervek és a szervezé-

si ügyek kérdésében, sőt a Moma szakértői segítettek az első kiállítás anyagának összeállításában is. A tokiói Mori-múzeum első tárlata áprilisban nyílik, és júliusig tart nyitva. Az 1880-tól napjainkig tartó százhuszonéves esztendő festményeiből válogattak.

Az új tokiói múzeum tanácsadói testülete igen neves külföldi szakértőket vonultat fel: például Glenn Lowryt, a Moma igazgatóját, Peter-Klaus Schustert Berlinből, Wenzel Jakobot, a bonni múcsarnok igazgatóját, valamint a párizsi Pompidou-központ egyik művészeti igazgatóját, Alfred Pacquement-t. A múzeum igazgatójával a brit David Elliottot bízták meg, ami már önmagában is különleges tény. Először történik meg ugyanis Japánban, hogy külföldi állampolgár igazgat egy nemzeti múzeumot. Ez sokak szerint üzenet is: a világra nyitottság üzenete. Tény, hogy Josiko Mori asszony már be is jelentette: a múzeumban a feliratok kétnyelvűek lesznek, a japán mellett angolul is mindent kiírnak.

Josiko asszony az utóbbi másfél évtizedben bejárta a világ legnagyobb múzeumait: készült a tokiói Mori-múzeum megépítésére. Főként egy dániai múzeum és a párizsi Pompidou-központ ragadta meg a fantáziáját. A dánoktól a kiállítóterem és a műtárgyak elrendezését leste el, a párizsiak pedig a múzeum sokfunkciós felhasználásához adtak ötleteket. A londoni Királyi Akadémia és a bonni Art Center pedig arra adott neki példát, hogyan lehet működtetni egy önálló gyűjteménnyel nem rendelkező múzeumot.

Csökkenteni kell a távolságot az emberek és a modern művészetek között, mert a művészet segít abban, hogy értelmes és tartalmas életet éljünk – vallja Josiko Mori. Egyébként gyűjtő is: Reiko Ikemura, Jaszumasa Morimura, Maszato Kobajasi, Lee Bul, Jasper Johns alkotásait igyekszik megvásárolni. Teintélyes Le Corbusier-kollekcióval is dicsekedhet.

Az ötvenedik emelet fölött kezdődő múzeum egyébként este tízig tart majd nyitva, hétvégeken pedig éjfélig várja a látogatókat, akiket gyorslifttek röptenek a galériákba. „Remélem, itt lesz Tokió kulturális központja, az élő japán kultúra szíve!” – nyilatkozta Minoru Mori.

Ludmann Mihály festészete belső nyugalmat áraszt

Párbeszéd

■ H. K.

Fénylő színei, jellegzetes figurái a kiállítóteremben is kitűnnek. Legutóbbi tárlatát a Nemzeti Táncszínház galériájában rendezték, a Várban. Ludmann Mihály nemzedékének már nem jutott az állami gondoskodásból, cserében a kortárs magyar művészek abban reménykedhetnek, hogy az Európai Unió megnyitja kapuját előttük.

Épp a rendszerváltoztatás hajnalán, 1989-ben végzte el a képzőművészeti főiskolát Ludmann Mihály, aki Bráda Tibor és Szabados Árpád tanítványa volt. Akkor már ő is, festőtársai is tudták, hogy a képekből, a művészetükből nem fognak tudni megélni. Többségük, miként Ludmann is, tanítással keresi a kenyerét, rajzot, művészettörténetet oktatnak. Persze van más választási lehetőség is: be lehet állni a piaci termelésbe, névtelenül szakmánya gyártani az aranyba keretezett, néhány tízezer forintért a bevásárlóközpontokban árult giccsket. De hát ez is csak kényszerpálya.

A tanári fizetés nem sok, de legalább meg lehet váltani vele a művészi szabadságot. Lassan dolgozik Ludmann Mihály, szereti érlelni a képeket. A színek, az emberi figurák izgatják, amelyek festményein mindig egyfajta moralitást képviselnek, a művész és a világ közötti erkölcsi kapcsolat tükröi. Izgalmas, hogy mit képesek ebből közvetíteni a színek. Ludmann Mihály vallja, az üzenet lényege és minősége a belső érzelemben, értékrendben van, amelyet a kép áttételesen közöl. A fényes színekből a festő belső éreje, nyugalma árad.

„Finomabbak, árnyaltabbak a művek, ahogyan öregszem, mondja, de nem hagyom el a figurális festészetet. Csak kipróbálok bonyolultabb kifejezőeszközöket is. Minden kép egy-egy festészeti problémának a megoldását jelenti, ezért nehéz megvalni tőle. A világ is sokat változott, elkecsesedett lett, szélsőségesebb az értékrendje. Az arcokon, a gesztusokban sok a szomorúság, de ott van a vidámság, a szeretet és a szerelem is. A művészetnek az a küldetése, hogy megmutassa a szépséget, hogy árnyalja a világról alkotott felfogást.”

Bár az alkotás magányos műfaj, mégsem élhet magányosan a művész. Szüksége van hívekre, kollégákra, kritikára, egyszóval párbeszédre a világgal.

Ludmann Mihály elmondhatja, hogy fényes képeinek vannak rajongói, vannak gyűjtői és hívei. Kellenek társak is, barátok, akik őszintén elmondják a véleményüket. A festő szerint újjászületőben vannak az évtizede szétesett alkotóközösségek, a művészek érzik, hogy nem jó egyedül, kellene a szakmai beszélgetések, visszajelzések. Működnek megint az egykori művésztelepek, ahol látni lehet, ki mit csinál.

Szeretjük-e, ismerjük-e kortárs képzőművésztünket? Ludmann Mihály szerint komoly az érdeklődés, vannak gyűjtők, befektetők is. Csakhogy annak a szellemi középületnek, amelynek a legnagyobb igénye lenne rá, nincs pénze, hogy megfizesse a néhány száz ezer forintos műveket. A bevásárlóközpontokban galéria néven működő giccsüzletek nemcsak az ízlést rombolják, hanem az árakat is lenyomják. S nem látszik ma esély olyan gazdasági felemelkedésre, amely el tudná tartani az igényes nemzeti művészetet. A könyvkiadók is szívesebben rendelnek a kiadványaikhoz színes fotót, mint grafikát, egy-egy verseskötet-illusztráció pedig inkább szerelemmunka, mint bevétel a mai művészeknek.

Van azonban reménye is kortárs képzőművésztünknek. Az európai uniós csatlakozással nemcsak a műalkotások kivitele lesz egyszerűbb, hanem a kulturális kapcsolatok is nyitottabbakká válhatnak. Itt van tehát a nagy lehetőség, amellyel élni lehetne és kellene, amelyre Ludmann Mihályal együtt sok magyar alkotó készül. Van ugyanis fogadókézség és művek iránt „odakint”, főként a Nyugaton élő magyarok segíthetnek a bemutatkozásban. Van fizetőképes kereslet is. Csupán egy a veszély: ha a hazai szűkös lehetőségek miatt legjobb művészeink csak külföldön tudják eladni az alkotásaikat méltó áron, a magyar képzőművészeti élet beszűrkül, érdektelenné válik.

FOTÓ: BURGER ZSÓLT

